

POST.YU.M.I

MEĐUNARODNI
NAUČNI SKUP

ISTORIJA
JUGOSLAVIJE

ПЕРСПЕКТИВЕ
PERSPEKTIVE

МЛАДИХ ИСТРАЖИВАЧА
MLADIH ISTRAŽIVAČA

СА ПОСТЈУГОСЛОВЕНСКОГ
SA POSTJUGOSLOVENSKOG

ПРОСТОРА 2
PROSTORA 2

BEOGRAD

1-4. OKTOBAR 2025.

MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP

**„ISTORIJA JUGOSLAVIJE:
PERSPEKTIVE MLADIH ISTRAŽIVAČA SA
POSTJUGOSLOVENSKOG PROSTORA 2“
BEOGRAD, 1–4. OKTOBAR 2025.**

Program naučnog skupa i knjiga apstrakata

Urednik

dr Ognjen Tomić, naučni saradnik, Institut za noviju istoriju Srbije

**Institut za noviju istoriju Srbije,
Beograd, 2025.**

Svi apstrakti u ovoj publikaciji objavljeni su pod CC-BY licencom.
Objavljivanje ove publikacije je finansijski pomoglo
Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija.

MEĐUNARODNI PROGRAMSKI ODBOR SKUPA (RECENZENTI APSTRAKATA):

dr Vesna Aleksić, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd
dr Dragan Bakić, Balkanološki institut SANU, Beograd
prof. dr Biljana Šimunović Bešlin, Filozofski fakultet, Novi Sad
dr Dragomir Bondžić, Institut za savremenu istoriju, Beograd
prof. dr Klaus Buhenau, Universität Regensburg, Regensburg
dr Jovan Čavoški, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd
akademik prof. dr Ljubodrag Dimić, Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd
dr Ljiljana Dobrovšak, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
prof. dr Igor Duda, Filozofski fakultet, Pula
dr Sonja Dujmović, Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, Sarajevo
dr Stipica Grgić, Hrvatski institut za povjest, Zagreb
prof. dr Borče Ilievski, Filozofski fakultet, Skoplje
prof. dr Ljubica Jančeva, Institut za nacionalna istorija, Skoplje
dr Ivan Laković, Istorijski institut Univerziteta Crne Gore, Podgorica
dr Aleksandar Lukić, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd
dr Srđan Mičić, Filozofski fakultet, Beograd
dr Enes Omerović, Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, Sarajevo
Ana Panić, Muzej Jugoslavije, Beograd
prof. dr Tanja Petrović, Institut za kulturne in spominske študije ZRC SAZU, Ljubljana
prof. dr Martin Previšić, Filozofski fakultet, Zagreb
dr Nemanja Radonjić, Filozofski fakultet, Beograd
dr Jure Ramšak, Znanstveno-raziskovalno središte, Kopar
dr Aleksandar Aleksandrovič Silkin, Institut za slovenske studije RAN, Moskva
dr Milan Terzić, direktor Arhiva Jugoslavije, Beograd
dr Sanja Petrović Todosijević, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd
dr Ivana Dobrivojević Tomić, Institut za savremenu istoriju, Beograd

ORGANIZACIONI ODBOR SKUPA:

dr Aleksandar Stojanović, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd
dr Aleksandar V. Miletić, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd
dr Božica Slavković Mirić, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd
dr Davor Stipić, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd
dr Natalija Dimić Lompar, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd
msr Nikola Koneski, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd (sekretar Odbora)
dr Ognjen Tomić, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd (sekretar Odbora)
dr Vesna Aleksić, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd
dr Vesna Đikanović, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd

PROGRAM NAUČNOG SKUPA

I DAN SKUPA (1. oktobar 2025)

Arhiv Jugoslavije, Vase Pelagića 33, Beograd

13.00 – 13.15 | Registracija učesnika

13.15 – 13.30 | Svečano otvaranje skupa

dr Vladan Jovanović, direktor Instituta za noviju istoriju Srbije

dr Milan Terzić, direktor Arhiva Jugoslavije

dr Vesna Đikanović, predstavnik Organizacionog odbora skupa

13.30 – 14.45 | I PANEL (moderatorica: dr Ivana Dobrivojević Tomić, Institut za savremenu istoriju, Beograd)

Jovana Milovanović, Kraljica Marija Karađorđević i kultura automobilizma u Kraljevini SHS/Jugoslaviji: vladarska reprezentacija i društvena uloga

Đorđe Mamula, Turizam u službi prosvete: đачke ekskurzije u Kraljevini Jugoslaviji

Ivan Milec, Pristaše režima u razdoblju šestosiječanjske diktature – primjeri iz Savske banovine 1929–1932.

14.45 – 15.00 | Pauza za kafu

15.00 – 16.15 | II PANEL (moderatorica: dr Aleksandra Đurić Milovanović, Balkanološki institut SANU, Beograd)

Amer Maslo, (Ne)Učešće delegacija jugoslavenskih muslimana na sveislamskim kongresima u međuratnom periodu

Anđelija Miladinović, Crkvena konvencija iz 1933/1934. godine između Srpske i Rumunske pravoslavne crkve: izazovi crkvene diplomatije u međuratnom periodu

Dario Drinić, Odjeci konkordatske krize u Bosni i Hercegovini 1937. godine: između sentimenta i zbilje

16.15 – 17.00 | Pauza za ručak

18.00 – 19.30 | Promocija zbornika radova *Nova istraživanja jugoslovenske prošlosti: perspektive sa postjugoslovenskog prostora. Tematski zbornik*, urednici: Natalija Dimić Lompar, Ognjen Tomić, Nikola Koneski (Beograd: INIS, 2025). | Muzej Jugoslavije, Mihaila Mike Jankovića 6, Beograd

II DAN SKUPA (2. oktobar 2025)

Arhiv Jugoslavije, Vase Pelagića 33, Beograd

10.00 – 11.15 | III PANEL (moderator: dr Aleksandar Stojanović, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd)

Ajdin Muhedinović, Pisma kao historijski izvor: ogledalo ratne svakodnevnice u Sarajevu

Andrija Mihajlov, Kestenberg arhiva u Jugoslaviji: usmena istorija jevrejske dece u Holokaustu

Uroš Miketić, Opadanje postsocijalističkog Janjeva: studija slučaja *Kosovo Oral History*

11.15 – 11.30 | Pauza za kafu

11.30 – 13.00 | IV PANEL (moderator: dr Aleksandar Životić, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu)

Evgenij Litovski, Diplomatska aktivnost Ambasade FNRJ u Atini i Konzulata FNRJ u Solunu u periodu od 1945. do 1947. godine po pitanju Makedonaca

Ane Marie Herceg, Prizadevanja jugoslovanske diplomacije na londonski konferenci namestnikov zunanjih ministrov (januar–februar 1947)

Aleksandar Andonov, Pogranični sabori (Sviždanja) između Jugoslavije i Bugarske u toku 60-tih godina 20. veka

Renata Dečman, Agrarna reforma i nacionalizacija na Kubi promatrana kroz prizmu jugoslavenskih medija i vlasti

13.00 – 13.45 | Pauza za ručak

13.45 – 15.00 | V PANEL (moderatorka: dr Ranka Gašić, Institut za savremenu istoriju, Beograd)

Ana Živković, Italijansko-srpske akademske veze u periodu između dva svetska rata (1920–1941): italijanski profesori i stručnjaci i njihovo prisustvo u intelektualnim krugovima u međuratnom Beogradu

Damjan Matković, Ekološka istorija Republike Srbije (1960–1980): nacionalni parkovi i Pokret gorana Srbije

Sanja Lukić, Sukobljene vizije: ciljevi i problemi u američko-jugoslovenskoj obrazovnoj razmeni na primeru Fulbrajtovog programa

15.00 – 15.15 | Pauza za kafu

15.15 – 15.45 | Obilazak Arhiva Jugoslavije

19.00 – 21.00 | Pub kviz | Klub studenata Filozofskog fakulteta, Beograd

III DAN SKUPA (3. oktobar 2025)

Arhiv Jugoslavije, Vase Pelagića 33, Beograd

10.00 – 11.15 | VI PANEL (moderator: dr Olga Manojlović Pintar, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd)

Nikola Ostojčić, Suđenje Ljubi Milošu: istraživački potencijali

Davor Stipić, Bogdan Bogdanović i jasenovački Kameni cvet: kreiranje Jasenovca kao opštejugoslovenskog mesta sećanja

Milica Moljski, Između politike i kulture sećanja – spomenici posvećeni žrtvama mađarske okupacije

11.15 – 11.30 | Pauza za kafu

11.30 – 12.45 | VII PANEL (moderator: dr Ognjen Tomić, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd)

Nikola Damljanović, Ekonomski razvoj i nejednakost u Jugoslaviji kroz prizmu Kuznjecove hipoteze

Milan Milenković, Zanatske komore u jugoslovenskoj privredi 1949–1962.

Petar Milijić, Jugoslovenska spoljna trgovina 1962–1987.

12.45 – 13.30 | Pauza za ručak

13.30 – 14.45 | VIII PANEL (moderator: dr Marko Miljković, Institut ekonomskih nauka, Beograd)

Nemanja Mitrović, Unutrašnji, bilateralni i multilateralni izazovi finansiranja izgradnje HEPS „Đerdap 1”

Andrija Jovanović, Privredni procesi u Jugoslaviji: studija slučaja izgradnje Jugoslovenskog naftovoda (1974–1979)

Dimitrije Matić, Jugoslavija i proširenje Evropske ekonomske zajednice 1980-ih godina

14.45 – 15.00 | Pauza za kafu

15.00 – 16.15 | IX PANEL (moderator: dr Petar Dragišić, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd)

Boris Mosковић, Kako bez Tita: pretpostavke i osnovne karakteristike posttitoizma u ranim 1980-im

Kaja Mujdrica, Slovenija u zabeleškama francuskih diplomata: odnos prema jugoslovenskom ideološko-političkom sistemu nakon Titove smrti

Miloš Jovanović, Koncept jugoslovenske države u predizbornoj kampanji za prve višestranačke izbore u Republici Srbiji 1990. godine

16.15 – 17.15 | X PANEL (moderator: dr Milan Gulić, Institut za savremenu istoriju, Beograd)

Milan Bogosavljević, Jugoslovenska narodna armija (1989–1992): nestanak Armije i države

Luka Vrljić, Prikaz postjugoslovenskog prostora u hrvatskim udžbenicima za osnovnu školu (1991–2025)

17.15–17.45 | Zaključna razmatranja (moderator: msr Nikola Koneski, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd)

IV DAN SKUPA (4. oktobar 2025)

10.00 – 11.00 | Okupljanje učesnika skupa u Institutu za noviju istoriju Srbije, Trg Nikole Pašića 11/IV, Svečana sala, Beograd

11.00 – 13.00 | Stručne tematske radionice, Institut za noviju istoriju Srbije, Trg Nikole Pašića 11, Beograd

APSTRAKTI IZLAGANJA I BIOGRAFIJE UČESNIKA

dr Jovana MILOVANOVIĆ

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

jovana.milovanovic892@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7404-8160

Kraljica Marija Karađorđević i kultura automobilizma u Kraljevini SHS/Jugoslaviji: vladarska reprezentacija i društvena uloga

Apstrakt: Slovenački umetnik Ivan Vavpotič boravio je 1923. godine na dvoru Karađorđevića u Beogradu, gde je izveo reprezentativne portrete kralja Aleksandra i kraljice Marije. Jedan od tih portreta, prikaz kraljice Marije, koji se danas čuva u Narodnoj galeriji u Ljubljani, reprodukovan je na naslovnoj strani *Ilustrovanog lista* (br. 29, 18. jul 1926), u broju posvećenom automobilizmu. Ovaj portret bio je izložen u Velikoj dvorani Automobilskog kluba u Ljubljani, što potvrđuje i dodatna fotografija objavljena u istom izdanju časopisa. Rad će istražiti ulogu kraljice Marije Karađorđević u promociji kulture automobilizma u Kraljevini SHS, kroz analizu dela likovnih umetnosti i vizuelne kulture koja su pratila ovaj proces. Kraljica Marija je imala najviše pokroviteljstvo u Automobilskom klubu Kraljevine SHS, sa sedištem u Beogradu, koji je imao sekcije u Zagrebu i Ljubljani, što je uslovalo prisustvo njenih portreta u prostorijama klubova širom zemlje. Posebna pažnja biće posvećena analizi Vavpotičevog portreta kraljice Marije, na kom je prikazana na pažljivo insceniran način, u raskošnom enterijeru i toaleti. Ovaj portret biće sagledan u kontekstu odnosa vladarske reprezentacije i kulture automobilizma, ali i kroz prizmu ženskog pitanja u konzervativnom društvu Kraljevine SHS/Jugoslavije. Najзад, pitanje modernosti, kako u društvenim strukturama, tako i u likovnim umetnostima, biće istraženo kroz vezu između automobilizma, likovne i vizuelne kulture i promene percepcije uloge žene u javnom prostoru.

Biografija: Jovana Milovanović je zaposlena u zvanju naučnog saradnika na Odeljenju za istoriju umetnosti, na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Doktorsku tezu je odbranila na istom Odeljenju 2023. godine, pod mentorstvom prof. dr Igora Borozana. Bavi se evropskom i nacionalnom umetnošću i vizuelnom kulturom druge polovine 19. veka, sa posebnim naglaskom na umetnost nacije. Njenu istraživačku pažnju zaokupljuje i umetnost nastala u periodu Kraljevine SHS/Jugoslavije, naročito u kontekstu vladarske reprezentacije dinastije Karađorđević.

msr Đorđe MAMULA

Deveta gimnazija „Mihailo Petrović-Alas“, Beograd
djordje_vmamula@yahoo.com

Turizam u službi prosvete – đачke ekskurzije u Kraljevini Jugoslaviji

Apstrakt: Istorijske prilike, loša infrastruktura i specifična geografija teritorije na kojoj je nastala jugoslovenska država uticali su na kretanje i putovanje stanovništva Kraljevine SHS/Jugoslavije. Većinski seoska populacija, vezana za zemlju koju obrađuje putovala je isključivo radi posla do najbliže varošice ili grada. Malobrojno gradsko stanovništvo sa prostora Kraljevine Srbije slobodno vreme i odmor provodilo je pre Prvog svetskog rata uglavnom u najbližoj banji, dok su stanovnici Slovenije i Hrvatske slobodno vreme provodili na jadranskoj obali. Jugoslovenski turizam, koji postepeno počinje da se razvija tokom 1920-ih godina, nakon osnivanja prve domaće turističke agencije „Putnik“, omogućio je tek ujedinjenim jugoslovenskim narodima da se upoznaju. Školske ekskurzije, iako tek u početnoj fazi razvoja, imale su za cilj da prikažu omladini različite kulturne znamenitosti i predele nove države. U zavisnosti od ekonomskih prilika, organizacije u samoj školi, ali i mesta odakle se putovanje realizovalo, omladina je bila u prilici da upozna znamenitosti svog kraja ili da poseti neko letovalište na jadranskoj obali. Putovanja dece u letnje kampove na jadranskoj obali organizovali su Ferijalni savez, sokolska udruženja, Crveni krst, „Jadranska straža“. U ovom radu pokušaćemo da prikažemo na koji način su bile organizovane i realizovane đачke ekskurzije i letnji kampovi u Kraljevini Jugoslaviji.

Biografija: Đorđe Mamula je rođen u Beogradu 1989. Diplomirao je 2012. godine na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Na istom fakultetu je magistrirao (2015) odbranivši rad *Stanovništvo Beograda, Kragujevca i Niša u Kraljevini Srbiji 1884–1910*. Radio je kao stručni saradnik u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Beogradu (2013–2015), gde je položio konzervatorski ispit odbranivši rad *Spomen kosturnica u Mačvanskom Prnjavoru*. Bio je učesnik više naučnih skupova i saradnik na nekoliko kulturnih projekata poput obeležavanja sto godina od Prvog svetskog rata, scenarija za dokumentarni film „Odežda kneza Lazara“ i na izradi monodrame o Diani Budisavljević „Pu spas za sve nas“. Trenutno je doktorand na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu i radi kao profesor u Devetoj gimnaziji „Mihailo Petrović-Alas“.

dr Ivan MILEC

Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest
ivan.milec1203@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2275-6007

Pristaše režima u razdoblju šestosiječanjske diktature – primjeri iz Savske banovine 1929.–1932. godine

Apstrakt: Od samog proglašenja šestosiječanjske diktature režim je težio proširenju osnove podrške razbijanjem bivših stranaka i političkih grupacija, te privlačenjem političara iz njihovih redova spremnih na suradnju s novim režimom. Ova akcija na hrvatskom je prostoru išla u dva pravca – pritisak na vođe bivših stranka (sudeći Vladku Mačeku ili Josipu Predavcu, internacija Svetozara Pribičevića), te uključivanje pojedinaca voljnih za suradnju u strukture nove vlasti (imenovani ministri, na nižim razinama gradonačelnici ili općinski načelnici). U tome je režim na hrvatskom prostoru imao određenog uspjeha već u prvim godinama diktature, što je i formalizirano imenovanjima u bansko vijeće Savske banovine 1930., a potvrđeno izborom većine aktera u Narodnu skupštinu ili Senat 1931. odnosno 1932. godine. Ipak, ove političke akcije u historiografiji nisu dovoljno obrađene pa ne čudi da se o većini aktera ili provedenih akcija ne zna dovoljno, te su često samo kraći općeniti navod ili fusnota u studijama i sintezama. Cilj je ove studije stoga detektirati ključne pristaše režimske politike na području Savske banovine i utvrditi političke krugove iz kojih se regrutiraju. Naglasak će biti na najveće političke akcije (stvaranje režimskog seljačkog pokreta u Hrvatskoj), te najistaknutije aktere (Karla Kovačević, Nikola Nikić...). Vremenski će istraživanje biti ograničeno na razdoblje od proglašenja diktature 1929. do formiranja Narodnog predstavništva 1931. i 1932. godine.

Biografija: Rođen je 1991. godine u Slavonskom Brodu. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirao jednopredmetni studij povijesti 2016. godine. Na istom fakultetu je doktorirao 2025. godine. Nakon studija radio je kao kustos u Muzeju Brodskog Posavlja u Slavonskom Brodu i Muzeju Cvelferije u Drenovcima. Od 2019. godine zaposlen je kao asistent – znanstveni novak u Podružnici za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest, a od veljače 2025. godine zaposlen na mjestu višeg asistenta.

msr Amer MASLO

Univerzitet u Sarajevu – Orijentalni institut

amermaslo9@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5134-6322

(Ne)Učešća delegacija jugoslavenskih muslimana na sveislamskim kongresima u međuratnom periodu

Apstrakt: Nakon ukidanja halifata na čelu sa nasljednicima iz osmanske dinastije 1924. godine islamski svijet se nalazio u ozbiljnoj krizi, te je posljedično tome došlo do organiziranja niza sveislamskih kongresa koji su se održavali širom svijeta. Među najznačajnije kongrese, kojima će u ovom radu biti posvećena pažnja, spadaju kongres u Kairu (1926. godine), Jerusalemu (1931. godine) i Ženevi (1935. godine). Kroz rad će se propitivati značaj ovih kongresa i njihov cilj u globalnom kontekstu i u jugoslavenskom kontekstu, različit odnos državnih vlasti u Kraljevini SHS i Jugoslaviji prema pitanju odlaska muslimanskih delegacija iz Jugoslavije na ove kongrese, te uloga muslimanskih delegacija iz Kraljevine na kongresima u kojima su uzeli učešće.

Biografija: Amer Maslo je rođen 1994. godine u mjestu Suhodol kod Hadžića. Magistrirao je na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu 2018. godine. Trenutno je doktorand na spomenutom fakultetu. Primarno se bavi proučavanjem historije prostora Bosne i Hercegovine i Zapadnog Balkana u kasno-osmanskom periodu, te razvojem historiografije među bosanskohercegovačkim muslimanima u 19. i 20. stoljeću. Od 2018. godine uposlen je u Orijentalnom institutu Univerziteta u Sarajevu. Uredio je dvije knjige i autor je više radova i prikaza knjiga objavljenih u naučnim časopisima i zbornicima radova u Bosni i Hercegovini i inostranstvu. Dobitnik je nagrade za naučnoistraživački rad Univerziteta u Sarajevu za 2023. godine.

msr Anđelija MILADINović

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

andjelija.m.94@gmail.com

ORCID: 0009-0009-0600-4081

Crkvena konvencija iz 1933/34. godine između Srpske i Rumunske pravoslavne crkve: izazovi crkvene diplomatije u međuratnom periodu

Apstrakt: Rad analizira Crkvenu konvenciju između Srpske i Rumunske pravoslavne crkve iz 1933/34. godine koja je imala za cilj da reši pitanje razgraničenja dveju crkava, sa posebnim akcentom na složene verske, kulturne i diplomatske dinamike u međuratnom periodu. Odnos između crkve i države je duboko povezan kroz zajednička ljudska i društvena iskustva, gde kultura, religija i politika zajedno oblikuju način na koji ljudi tumače svoje postojanje. Crkvena diplomatija odvija se sporijim tempom u odnosu na sekularnu, delujući unutar dugoročnog okvira definisanog religijskim tradicijama, hijerarhijskim kontinuitetom i duboko ukorenjenim teološkim principima, koji su svi oblikovani njenim specifičnim poimanjem vremena. Nakon raspada Austrougarske, obe crkve suočile su se sa izazovima očuvanja verskog identiteta u novim nacionalnim okvirima Jugoslavije i Rumunije. Iako konvencija nije sprovedena, ona osvetljava napetosti između verskih i političkih realnosti tog vremena. Rad se zasniva na analizi nesređene građe Arhiva Srpske pravoslavne crkve, koja do sada nije bila predmet istraživanja, čime se otvara novi uvid u ovu temu, kao i na neobjavljenim izvorima Arhiva Ministarstva spoljnih poslova u Bukureštu.

Biografija: Anđelija Miladinović (1994) je istraživač saradnik, doktorand Odeljenja za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Bila je stipendista Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija pri Balkanološkom institutu SANU. Takođe je bila stipendista Rumunskog instituta za kulturu u Bukureštu. Njena tema doktorske disertacije fokusira se na jugoslovensko-rumunske kulturne odnose u periodu 1919–1941. Autorka je više radova iz oblasti kulturnih odnosa, kulturne diplomatije, crkvene istorije i istorije Balkana, objavljenih u domaćim i međunarodnim publikacijama.

msr Dario DRINIĆ

Sekretarijat za vjere Vlade Republike Srpske, Banjaluka

d.drinic@mp.vladars.rs

ORCID: 0009-0004-9370-1064

Odjeci Konkordatske krize u Bosni i Hercegovini 1937. godine: između sentimenta i zbilje

Apstrakt: U radu je učinjen napor da se detaljnije osvijetli društveno-politički nestabilan period Konkordatske krize, osobito u svom vrhuncu 1937. godine, kao jedan od značajnijih segmenata dinamičnih odnosa vlasti i Srpske pravoslavne crkve (SPC) u Kraljevini Jugoslaviji. Istraživanje je usmjereno na prostor koji se u administrativnom smislu podudara sa državnim granicama savremene Bosne i Hercegovine, s neznatnim izuzecima. Iako je tema Konkordata kao opšti fenomen istraživana, ipak je ostalo nedorečeno i uglavnom neistraženo kako se kriza odrazila na nacionalno nehomogene sredine, kakve bosansko-hercegovački prostori jesu i do danas. Stoga se i ukazala potreba da se ova tema istraži i osvijetli na osnovu relevantnih izvora i literature, u mjeri mogućeg. Za istraživanje je u prvom redu poslužio bogat fond dr Milana Stojadinovića u Arhivu Jugoslavije, sa priličnim brojem izvještaja sa terena; potom *Glasnik – Službeni list Srpske Pravoslavne Patrijaršije*, kao službeno glasilo SPC; te studija prof. dr Drage Mastilovića o političkoj (kulturnoj/duhovnoj) eliti Srba u Bosni i Hercegovini 1918–1941. godine Odjeci Konkordatske krize na bosansko-hercegovačkim prostorima samo su dio bogate, u nedovoljnoj mjeri poznate, a temeljno i stručno neistražene istorije u kojoj se prelomila crkvena i državna zbilja, te sudarili njihovi interesi.

Biografija: Dario Drinić je rođen 16. 6. 1991. godine u Banjaluci. Gimnaziju je završio u Gradišci. Na Pravoslavnom bogoslovskom fakultetu Univerziteta u Beogradu je diplomirao 2015. godine. Master akademske sudije istorije je završio na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Banjaluci 2023; te na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu 2024. godine. Doktorske akademske studije pohađa na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu pod mentorstvom doc. dr Srđana Mičića. Uže naučno interesovanje mu je istorija SPC, sa težištem na prostore Bosne i Hercegovine.

msr Ajdin MUHEDINović

Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju

muhedinovicajdin@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1636-0046

Pisma kao historijski izvor: ogledalo ratne svakodnevnice u Sarajevu

Apstrakt: Istraživanja Drugog svjetskog rata najčešće se zasnivaju na arhivskim dokumentima koji su proizvod rada različitih državnih organa i institucija. Takvi izvori oblikuju specifičnu sliku rata, događaja i procesa, ali nerijetko zanemaruju individualna iskustva i svakodnevni život u ratnim okolnostima. Nasuprot tome, pisma kao historijski izvor otvaraju prostor za uvid u lične doživljaje pojedinaca, njihove međusobne odnose i širi društveni kontekst. Upravo zbog toga pisma predstavljaju vrijedan materijal za proučavanje svakodnevice u ratu. Ovaj rad, na osnovu prikupljene privatne korespondencije, nastoji ponuditi sliku svakodnevnog života na prostoru Sarajeva tokom Drugog svjetskog rata. Analizirat će se pisma Seida Mustafe Traljića, Josipa Matasovića, Hamdije Kreševljakovića, Munira Šahinovića Ekremova, i dr. Poseban akcenat će biti stavljen na korespondenciju Borivoja Jevtića, koji je rat proveo u izbjeglištvu u Beogradu, i njegove majke Jovanke, koja je boravila u okupiranom Sarajevu. Na taj način rad nastoji pokazati kako pisma, kroz prizmu privatnog i intimnog, mogu doprinijeti razumijevanju svakodnevnog života i iskustava u ratnim okolnostima.

Biografija: Ajdin Muhedinović je doktorand, i istraživač na Institutu za historiju, Univerziteta u Sarajevu, specijaliziran za historiju Bosne i Hercegovine u 19. i 20. stoljeću. Diplomski studij završio je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 2016. godine, a magistrirao je 2018. godine s temom *Uloga SUBNOR-a u obilježavanju Narodnooslobodilačkog rata tokom sedamdesetih godina*. Njegovo primarno istraživačko područje je historija Bosne i Hercegovine tokom Drugog svjetskog rata, s posebnim interesom za muslimansku mobilizaciju, političko organiziranje i složenu dinamiku otpora, kolaboracije i samoodbrane u ratnim okolnostima. Dodatno je interesiran za istraživanja tema iz područja historije migracija, kulture sjećanja, te prošlosti Bosne i Hercegovine i Bošnjaka u prvoj polovini 20. stoljeća. Autor je više naučnih i istraživačkih radova objavljenih u znanstvenim publikacijama u Bosni i Hercegovini i inostranstvu.

msr Andrija MIHAJLOV

Institut za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu

andrijamihajlov@gmail.com

ORCID: 0009-0002-3544-5918

Kestenberga arhiva u Jugoslaviji: usmena istorija jevrejske dece u Holokaustu

Apstrakt: Rad se bavi analizom jugoslovenskog segmenta međunarodnog projekta ISOPC (International Study of Organized Persecution of Children), u okviru kog su, pod rukovodstvom dr Džudit Kestenberga, krajem 1980-ih i početkom 1990-ih u nekoliko država putem intervjua prikupljena usmena svedočenja Jevreja, koji su kao deca preživeli Holokaust, što je rezultiralo stvaranjem Kestenberga arhive. Projekat je na tlu bivše Jugoslavije realizovao dr Nikola Volf, čiji rad predstavlja ključni izvor za razumevanje kako metodoloških tako i sadržinskih aspekata ovog intervjuisanja. Fokus rada je dvostruk: s jedne strane analizira se sam projekat u kontekstu kasnosocijalističke Jugoslavije i kulture sećanja na Holokaust, dok se s druge strane istražuje istorijski sloj svedočenja, odnosno kako se u narativima preživelih reflektuju iskustva progona, skrivanja, logora, razdvajanja od porodice i posleratnog života. Svedočenja, iako vođena u psihološkom okviru, nude dragocene istorijske uvide, jer pružaju uvid u iskustva progona i strategije preživljavanja, kao i uloge koje su u tome igrali pojedinci, institucije i zajednice. Posebna pažnja posvećena je odnosu između ličnog sećanja i dominantnih narativa o ratu i stradanju u Jugoslaviji, kao i mestu jevrejske traume u kolektivnom pamćenju. Kroz analizu dostupnih intervjua, rad ističe značaj Kestenberga arhive kao izvora za istraživanje iskustava dece u Holokaustu i kao svedočanstva o traumi i procesima konstruisanja sećanja u postholokaustovskom društvu.

Biografija: Andrija Mihajlov je rođen 1997. godine u Nišu. Osnovne i master studije istorije završio je na departmanu za istoriju Filozofskog fakulteta u Nišu. Trenutno je doktorand na Katedri za opštu savremenu istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Pod mentorstvom prof. dr Radine Vučetić radi doktorsku disertaciju na temu *Jevrejska deca u Holokaustu na prostoru okupirane Srbije 1941-1944*. Radi kao istraživač-pripravnik u ShoahLab-u, Laboratoriji za istraživanje Holokausta na Institutu za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu.

dr Uroš MIKETIĆ

Filozofski fakultet Univerziteta u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici

urosmitetic@gmail.com

ORCID: 0009-0003-4273-1995

Opadanje postsocijalističkog Janjeva: studija slučaja *Oral History Kosovo*

Apstrakt: Autor, prvenstveno na osnovu materijala oralne istorije (projekat *Oral History Kosovo*), kontekstualizuje postsocijalistički razvoj Janjeva. Izvori oralne provenijencije imaju značaj za istoričare ako se prema njima postavi kritički odnos i sagledaju kroz prizmu relevantne arhivske građe, literature, štampe i sl. Raspad socijalističke Jugoslavije drastično je uticao na prilike u Janjevu devedesetih godina. Njime su prekinuti određeni pozitivni demografski i ekonomski procesi. Hrvatska zajednica u Janjevu, iščekujući srpski revanšizam zbog dešavanja u Hrvatskoj, masovno se selila u ovu zemlju. Kao posledica migracija Janjevo je doživelo drastičan pad u vitalnim segmentima. Ekonomija je većim delom urušena odlaskom produktivnog stanovništva i prekidom tržišta na kojem su Janjevci tradicionalno bili prisutni. Preostali deo Hrvata poštovao je, makar formalno, institucije Srbije, dok su lokalni Albanci uzeli učešće u formiranju sopstvenih. Rat 1999. nije proizveo veća razaranja usled tradicionalno skladnih međunacionalnih odnosa. Nakon sukoba nastavljeni su procesi ekonomske stagnacije Janjeva i migracije hrvatskog stanovništva. Vrlo mali broj Hrvata i dalje živi u Janjevu, koje je poprimilo dominantan albanski karakter.

Biografija: Uroš D. Miketić rođen je u Peći 1992. godine. Osnovnu i srednju školu završio je u Aleksincu. Na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici završio je osnovne (2015), master (2017) i doktorske studije istorije (2024). Širi predmet njegovog istraživačkog rada je proučavanje istorije srpskog naroda, posebno u periodu monarhističke i socijalističke Jugoslavije. Budući da je od 2018. kao istraživač zaposlen na matičnom fakultetu, u okviru projekta „Kosovo i Metohija između nacionalnog identiteta i evrointegracija“, u naučnom smislu je uže fokusiran na prostor Kosova i Metohije. U zvanje naučni saradnik izabran je 2025. Objavio je preko 30 naučnih radova u zemlji i inostranstvu. Živi i radi u Kosovskoj Mitrovici.

msr Evgenij LITOVSKI

Nacionalna Ustanova Zavod i muzej Bitola, Bitolj

litovski.evgenij@gmail.com

ORCID: 0009-0000-4075-0496

Diplomatska aktivnost Ambasade FNRJ u Atini i Konzulata FNRJ u Solunu u periodu od 1945. do 1947. godine po pitanju Makedonaca

Apstrakt: Otvaranjem Ambasade i Generalnog konzulata Federativne Narodne Republike Jugoslavije (FNRJ) u Grčkoj 1945. godine, započeo je period aktivnog i sadržajnog rada putem diplomatskih kanala po različitim pitanjima od interesa za FNRJ. Značajan deo ove diplomatske aktivnosti bio je posvećen pitanju Makedonaca iz egejskog dela Makedonije, s obzirom da je to bio period u kome se odvijao Građanski rat u Grčkoj, u kome su Makedonci masovno učestvovali. Budući da su uspostavljanjem Narodne Republike Makedonije (NRM) u okviru FNRJ Makedonci su prvi put dobili svoju državu, čime je otvoren prostor za uticaj na procese u Grčkoj prema Makedoncima iz Egejske Makedonije, dokumenti ovih institucija predstavljaju arhivsku građu od izuzetnog značaja. U diplomatskim izveštajima koji su pripremljeni u ambasadi u Atini i konzulatu u Solunu nalaze se informacije koje su od neprocenjivog značaja za osvetljavanje makedonskog pitanja, o toku građanskog rata, brojne analize grčke štampe o makedonskom pitanju, ali naravno i o odnosima sa Komunističkom partijom Grčke (KPG). Veliki deo ovih izveštaja posvećen je stavovima KPG u vezi sa makedonskim nacionalnim pitanjem i statusom Makedonaca u građanskom ratu u Grčkoj, odnosno tački koja je bila jedna od ključnih između KPG i KPJ.

Biografija: Evgenij Litovski je rođen 1996. godine. Diplomirao je 2019. godine na Institutu za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta „Sveti Kiril i Metodij“ u Skoplju, gde je 2022. godine i magistrirao. Od 2022. godine zaposlen je kao kustos u Nacionalnom institutu za zaštitu spomenika i muzeju – Bitolj. Bavi se istraživanjem i proučavanjem istorije Makedonije tokom Drugog svetskog rata, kao i u prvim godinama nakon formiranja države. Autor je dve monografije, više naučnih radova objavljenih u naučnim časopisima, kao i više izložbi. Učesnik je više simpozijuma, od kojih su neki međunarodni. Glavni je urednik Zbornika radova Muzeja Bitolja, a od 2023. godine je sekretar Istorijско-geografskog odeljenja Makedonskog naučnog društva Bitolja.

msr Ane Marie HERCEG

Filozofski fakultet Univerzitetu u Mariboru

anemarie.herceg@um.si

ORCID: 0009-0001-3033-7793

Prizadevanja jugoslovanske diplomacije na londonski konferenci namestnikov zunanjih ministrov (januar–februar 1947)

Apstrakt: Po koncu druge svetovne vojne so se na diplomatskih konferencah križali interesi velikih sil in posameznih držav. Za Jugoslavijo je bila posebej pomembna konferenca namestnikov zunanjih ministrov v Londonu (januar–februar 1947), kjer je zagovarjala spremembo meja, Avstrija pa ohranitev *statusa quo* – glavna tema je bila namreč ureditev poveljne Avstrije. Prispevek obravnava jugoslovansko delovanje Jugoslavije na konferenci ter analizira, kako je jugoslovanska diplomacija zagovarjala svoja stališča v mirovnih razpravah o avstrijski poveljni ureditvi. Posebna pozornost je namenjena vprašanju etnične sestave Koroške in dela Štajerske, spominu na plebiscit iz leta 1920, položaju jugoslovanskih manjšin v Avstriji ter vprašanju o deljivosti Koroške, ki ga je avstrijska stran zavračala. Na podlagi arhivskih virov, časopisja, znanstvene literature in spominskih zapisov sodelujočih na konferenci se prispevek osredotoča na jugoslovanski odziv na avstrijske argumente, ki jih je avstrijska delegacija naslovila v dokumentu *The Statement and Memorandum of the Austrian Delegation*. Jugoslovanska delegacija se je pri zagovarjanju svojih zahtev sklicevala predvsem na zgodovinsko narativo in položaj južnoslovanskih narodov pod različnimi avstrijskimi ureditvami, pomemben vpliv na pogajanja pa je imelo tudi pričakovanje pred moskovskim zasedanjem Sveta zunanjih ministrov, ki se je začelo marca istega leta.

Biografija: Ane Marie Herceg (rojena leta 1998 v Mariboru) je doktorska študentka in mlada raziskovalka na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. V okviru doktorskega raziskovanja pod mentorstvom red. prof. dr. Gorazda Bajca preučuje položaj žensk na avstrijskem Koroškem po drugi svetovni vojni in do podpisa Avstrijske državne pogodbe (1955), s posebnim poudarkom na vprašanjih identitet in manjšinske problematike. Za magistrsko delo je prejela Miklošičevo nagrado za najboljše delo v zgodovinopisju (2024) ter nagrado Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu (2025).

msr Aleksandar ANDONOV

Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“, Skoplje

aleksandar7andonov@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0014-7523

Pogranični sabori (Sviždanja) između Jugoslavije i Bugarske u toku 60-tih godina XX veka

Apstrakt: Istraživanje obuhvata specifičan fenomen u jugoslovensko-bugarskim odnosima u socijalizmu, koji se odnosio na pogranične sabore (sviždanja). Hronološki okvir istraživanja obuhvata period 1960-ih godina. Ovaj okvir omogućava sagledavanje značaja sabora u periodu u kom su odnosi između Jugoslavije i Bugarske krenuli ka poboljšanju, naročito nakon susreta Tito-Živkov u januaru 1963. godine. Pogranični sabori su se održavali u pograničnim oblastima SR Srbije i SR Makedonije. Rad će biti utemeljen na arhivskoj građi, pre svega na dokumentima iz Diplomatskog arhiva Ministarstva spoljnih poslova Srbije, Arhiva Jugoslavije i Državnog arhiva Republike Severne Makedonije, na osnovu kojih će biti sagledani politički i ekonomski segmenti pograničnih sabora. Socijalne dimenzije sabora, kao i dopuna političkog i ekonomskog okvira, biće razmotrene kroz istraživanje lokalnih, pograničnih arhiva. Pored toga, rad će se oslanjati i na relevantnu literaturu i periodiku. Fenomen „sviždanja“ biće posebno obrađen kroz sprovođenje intervjua tokom istraživanja, čime će se socijalni efekti sabora prikazati u detaljnijem svetlu. Obuhvatajući širok raspon dimenzija, fenomen pograničnih sabora predstavlja značajnu komponentu jugoslovensko-bugarskih odnosa.

Biografija: Aleksandar Andonov je rođen 1996. godine u Skoplju. Studije na Filozofskom fakultetu u Skoplju je započeo 2016. godine, a diplomirao je 2020. godine. Master studije istorije je upisao na Filozofskom fakultetu u Beogradu, a master temu *Jugoslovensko-turski odnosi 1935–1938*, koju je radio pod mentorstvom prof. dr Ljubodraga Dimića, odbranio je u septembru 2021. godine. Početkom 2024. godine započeo je doktorske studije na Univerzitetu „Sv. Kiril i Metodij“ u Skoplju, pod mentorstvom prof. dr Nikole Žežova. Predmet istraživanja na doktorskim studijama jesu jugoslovensko-bugarski odnosi i makedonsko pitanje u razdoblju nakon Drugog svetskog rata.

msr Renata DEČMAN

Muzeji Hrvatskog zagorja, Dvor Veliki Tabor, Desinić

renata.decman@gmail.com

ORCID: 0009-0006-6040-6100

Agrarna reforma i nacionalizacija na Kubi promatrana kroz prizmu jugoslavenskih medija i vlasti

Apstrakt: Socijalistička Jugoslavija sa simpatijama je dočekala poraz kubanskog diktatora Fulgencia Batiste, te preuzimanje vlasti od stane pobunjenika na čelu s Fidelom Castrom 1. siječnja 1959. godine. S velikim je zanimanjem popratila revolucionarne zakone, ponajprije agrarnu reformu i nacionalizaciju imovine, koje je Castro počeo provoditi nekoliko mjeseci nakon osvajanja vlasti. Navedene su mjere dovele su drastičnih razilaženja u zemlji, te pogoršanja ionako već narušenih američko-kubanskih odnosa. U članku se analizira stav Jugoslavije, odnosno njenih rukovodilaca i diplomata, te medija, prema revolucionarnim promjenama izvršenima u Kubi u razdoblju od 1959. do 1962. godine. Stavovi jugoslavenskih medija temelje se na analizi napisa objavljenih u dvama dnevnim listovima, „Borbi” i „Vjesniku”. U radu se također nudi odgovor na pitanja jesu li agrarna reforma i nacionalizacija privrede smatrane opravdanim i uspješno provedenim, te tko snosi odgovornost za zaoštavanje kubansko-američkih odnosa.

Biografija: Rođena je 1987. godine u Zaboku. Diplomski studij Moderne i suvremene povijesti završila je 2014. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Dobitnica je dviju Nagrada Filozofskog fakulteta za izvrsnost u studiju (2011. za najboljeg studenta/studenticu preddiplomskog studija i 2014. za najboljeg studenta/studenticu diplomskog studija). Ubrzo po završetku studija, 2015. godine zaposlila se na radnom mjestu kustosa u muzeju Dvor Veliki Tabor u Desiniću (Muzeji Hrvatskog zagorja). Autorica je četiriju samostalnih tematskih i povijesnih izložbi („Veliki Tabor u 20. stoljeću”, „Oton Iveković – znameniti gospodar Velikog Tabora”, „Čuvari etnografske baštine u Velikom Taboru”, i „Veliki Tabor uoči i za vrijeme Drugoga svjetskog rata”) i četrnaest muzejskih publikacija.

msr Ana ŽIVKOVIĆ

Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu

zivkovic.a23@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3125-595X

**Italijansko-srpske akademske veze u periodu između dva svetska rata
(1920–1941): italijanski profesori i stručnjaci i njihovo prisustvo
u intelektualnim krugovima u međuratnom Beogradu**

Apstrakt: Pri istraživanju za doktorsku tezu koja se bavi razmenama italijanskih i srpskih kulturnih institucija, udruženja i preduzeća u periodu između dva svetska rata, pronađena je značajna arhivska građa koja se tiče gostovanja različitih profesora sa italijanskih univerziteta u Beogradu u međuratnom periodu i saradnje beogradskih naučnih institucija sa italijanskim. Do ovih saradnji uglavnom je dolazilo u političkom kontekstu, poput organizovanja velike izložbe „Italijanski portret kroz vekove” (1938) ili osnivanja Instituta za italijansku kulturu (1940), u cilju promovisanja italijanske kulture u Kraljevini Jugoslaviji. Ovaj rad ima za cilj da sistematizuje i popiše italijanske profesore i intelektualce koji su održali različita predavanja u Beogradu, kao i doprinos jugoslovenskih stručnjaka u tom procesu, posmatrajući ova dešavanja u istorijsko-političkom svetlu tog vremena. Istraživanje je zasnovano na građi pohranjenoj u Arhivu Jugoslavije u Beogradu, kao i u dnevnim listovima *Politika* i *Pravda*, koji su redovno izveštavali o ovim događajima.

Biografija: Ana Živković rođena je u Beogradu 1997. godine. Završila je Filološku gimnaziju u Beogradu, gde je pohađala smer Živi jezici – italijanski jezik, nakon čega je nastavila školovanje na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Diplomirala je na katedri za italijanski jezik 2020. godine, a 2021. odbranila je master tezu iz oblasti istorije italijanskog jezika i književnosti, pod nazivom „Registri u italijanskom jeziku na primeru komparativne analize prve i poslednje nove Bokačovog *Dekameron*”. Iste godine upisala je doktorske studije na svom matičnom fakultetu gde je nastavila da se bavi istorijom italijanskog jezika i štampe, a proširila svoje oblasti interesovanja na istoriju italijansko-srpskih kulturnih razmena i interdisciplinarnu studije. Kao doktorand izabrana je u zvanje istraživača-pripravnika 2022. godine, a 2024. u zvanje istraživača-saradnika.

Msr Damjan MATKOVIĆ

Fakultet za filozofiju, istoriju umetnosti, istoriju i humanistiku Univerziteta u Regensburgu

damjan.matkovic94@gmail.com

damjan.matkovic@geschichte.uni-regensburg.de

ORCID: 0009-0001-6001-1102

Ekološka istorija Republike Srbije (1960–1981): nacionalni parkovi i Pokret gorana Srbije

Apstrakt: Početkom šezdesetih godina 20. veka Jugoslavija je povelu aktivniju ekološku politiku i sprovela niz mera za zaštitu životne sredine. Republike, uključujući i Srbiju, izdale su nove zakone o zaštiti prirode 1960. i 1961. godine. Republike su bile aktivne u proglašenju zaštićenih područja i nacionalnih parkova još od 1948. godine, kada je planina Pelister u Makedoniji postala prvi nacionalni park u Jugoslaviji. U Republici Srbiji, vlasti su pokazivale zabrinutost za stanje šuma i pokrenuli su akcije pošumljavanja. Naročito je značajna 1960. godina, kada su u Srbiji osnovani nacionalni park i najstarija ekološka organizacija na Balkanu – Fruška Gora je proglašena za nacionalni park i osnovan je Pokret gorana Srbije. Tokom naredne dve decenije, Gorani su dali ogroman doprinos zaštiti životne sredine, a i vlasti i naučna zajednica dale su svoj doprinos. S druge strane, zaštita životne sredine se uprkos velikim uspesima suočavala sa značajnim problemima, često finansijske prirode. Ni proglašenje nacionalnih parkova nije teklo lako – Srbija je 14 godina čekala osnivanje drugog nacionalnog parka, Đerdapa. Ovaj rad će osvetliti i uspehe i probleme u akcijama za očuvanje šuma i prirode u Srbiji.

Biografija: Damjan Matković je završio osnovne i master studije na Odeljenju za istoriju, Filozofskog fakulteta u Beogradu. Odbranio je 2025. godine doktorsku disertaciju na temu *Informality and Corruption in Serbia (1815–1894)* na Univerzitetu u Regensburgu. Interesuje se za ekološku istoriju od pisanja master rada *Dva ekološka diskursa: Pokret gorana Srbije i Robin Vud*. Znanje iz ekološke istorije je obogatio na mnogim kursovima tokom doktorata u Regensburgu.

msr Sanja LUKIĆ

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

sanjalukic98@gmail.com

ORCID: 0009-0008-5066-1663

Sukobljene vizije: ciljevi i problemi u američko-jugoslovenskoj obrazovnoj razmeni na primeru Fulbrajtovog programa

Apstrakt: Fulbrajtov program razmene studenata i naučnika je odmah po pokretanju 1946. godine postao jedan od američkih instrumenata u ideološkom sukobu sa Sovjetskim Savezom. Iako se Program brzo proširio svetom, trebalo mu je gotovo dve decenije da stigne u Istočnu Evropu. Iako je Jugoslavija još od ranih pedesetih godina posmatrana kao „američki komunistički saveznik“, ideologija je predstavljala stalni izvor nesporazuma u odnosima sa SAD. Prepoznajući obrazovne razmene kao moćne alate za projektovanje meke moći, jugoslovenski državnici su saradnju u oblasti obrazovanja videli kao potencijalnu pretnju, istovremeno razumevajući mogućnosti za transfer znanja. Fulbrajtov program u Jugoslaviji (1964–1992) delovao je upravo na preseku hladnoratovske diplomatije i socijalističkog razvoja, otkrivajući fundamentalnu napetost u prioritetima ove akademske razmene. Ova dihotomija je odigrala ključnu ulogu u petogodišnjim pregovorima koji su rezultirali osnivanjem Dvanacionalne Fulbrajtove komisije. Na osnovu toka pregovora, ovaj rad identifikuje glavne probleme koji su se pojavili tokom procesa zaključivanja sporazuma. Kroz primere neslaganja između američkih i jugoslovenskih diplomata, neusklađenosti njihovih ciljeva i strateškog usmeravanja stipendija u preferirane oblasti, u radu će biti preispitano mesto Jugoslavije u američkoj spoljnoj politici tokom skoro tri decenije. Analizom ove zanemarene dinamike, rad će da doprinese širim debatama o akademskoj razmeni kao bojnom polju za uticaj u hladnom ratu.

Biografija: Sanja Lukić rođena je 1998. godine u Loznici. Osnovne i master studije istorije završila je na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Na istom fakultetu radi na doktorskoj disertaciji *Stipendije američke vlade u Jugoslaviji: obrazovna diplomatija i američko-jugoslovenski odnosi u hladnom ratu*. Od 2023. godine je kao istraživač-pripravnik zaposlena na Odeljenju za istoriju. Angažovana je na predmetu Propaganda u 20. veku.

msr Nikola OSTOJČIĆ

Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“, Zagreb

nikola.ostojcic@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7363-6486

Suđenje Ljubi Milošu: istraživački potencijali

Apstrakt: Suđenje Ljubi Milošu i drugima 1948. godine predstavlja ključni događaj u poslijeratnoj Jugoslaviji, ne samo kao pravni proces, već i politički spektakl vrijednog istraživačkog potencijala. Ono je osudilo ustaške zločine iz NDH, te teroriističke aktivnosti emigracije. Osuđeni su postali simboli osude izdajničkog režima, kolaboracionizma i prijetnji novoj državi. Historiografija u Hrvatskoj i uopšte postjugoslavenskom prostoru nije cjelovito istražila ova suđenja, te ih koristi uglavnom kao izvore za druge teme. Međutim, ova tema nudi prostor za kritičku analizu ideološke uloge suđenja u legitimizaciji vlasti, oblikovanju kolektivne memorije i mobilizaciji javnosti. Koristeći izvore (stenogram, presuda, novine, film) moguće je ispitati simboliku mjesta, medijski prijenos i retoriku tužiteljstva. Komparativno, suđenje se može usporediti s tadašnjim procesima u europskom i svjetskom kontekstu naglašavajući jugoslavenske specifičnosti. Diskurzivna analiza, inspirirana teoretičarima poput Edelmana (simbolička politika), Felmana (pravno nesvjesno) i Assmann (kulturalna memorija), otkriva kako suđenje ponavlja traumu, kanonizira određeni narativ i gradi poslijeratni identitet. Podteme istraživanja su brojne: emigrantske mreže, emocionalni režim logora, suvremena rehabilitacija procesa, implikacije tranzicijske pravde i dr. Uz istraživački potencijal rad će istaći kako suđenje prevladava deskriptivne pristupe uz uvid u memorijsku politiku i ideologiju.

Biografija: Nikola Ostojčić je student doktorskog studija Moderne i suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na istom fakultetu je završio osnovne i master studije (rani novi vijek) i dobitnik je Rektorove nagrade za akademsku godinu 2019/2020. Objavljivao je radove u znanstvenim časopisima (*Radovi – Zavod za hrvatsku povijest, Ekonomska i ekohistorija, Historijski zbornik*, itd.). Izlagao je na više znanstvenih skupova (Pula, Zagreb, Ljubljana, Sarajevo, itd.). Autor i koautor je više izložbi povijesne i šire tematike. Zaposlen u SKD „Prosvjeta“.

dr Davor STIPIĆ

Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd

davorstipic89@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8153-7536

Bogdan Bogdanović i jasenovački Kameni cvet: kreiranje Jasenovca kao opštejugoslovenskog mesta sećanja

Apstrakt: Sistem koncentracionih logora Jasenovac predstavlja najveće mesto civilnog stradanja na prostoru okupirane Jugoslavije u Drugom svetskom ratu i u jedno najznačajniji simbol genocidne politike koju je sprovodila NDH. Dvadeset godina nakon završetka rata prostor nekadašnjeg logora ostao je neobebežan, bez adekvatnog spomenika i muzeja koji bi sačuvali sećanje na tragičnu istoriju ovog prostora. Prva posleratna decenija bila je ispunjena dilemama oko strategije obeležavanja mesta koje je moglo potencijalno da izazove tenzije u međuetničkim odnosima, zbog čega Komunistička partija i SUBNOR nastoje da uspostave narativ koji bi mogao da integriše iskustva različitih nacionalnih grupa i da od Jasenovca stvori univerzalni simbol stradanja sa čijom tragedijom bi mogla da se poistoveti većina građana Jugoslavije. Ovakve kulture sećanja sastojala se u stvaranju slike Jasenovca ne samo kao mesta stradanja već i kao mesta borbe i revolucije, čime su zločini u Jasenovcu prezentovani ne kao posledica međunacionalne mržnje, već kao deo šireg ideološkog sukoba fašizma i antifašizma. Cilj rada je da na osnovu arhivske građe, periodike, intervjuva, memoarskih i esejskih zapisa analizira politiku sećanja u socijalističkoj Jugoslaviji po pitanju logora Jasenovac, zatim da prikaže istorijat memorijalizacije ovog spomen-područja, kao i da objasni značaj i simboliku spomenika Kameni cvet autora Bogdana Bogdanovića koji je otkriven 1966. kao centralno spomen-obeležje na prostoru nekadašnjeg logora.

Biografija: Davor Stipić je rođen 1989. godine u Užicu. Osnovne i master studija završio je na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, gde je 2022. i doktorirao. Uže oblasti naučnog interesovanja su mu kultura sećanja, Holokaust, nacionalni identiteti i istorija Jevreja na jugoslovenskom prostoru. Autor je više naučnih radova uključujući i monografiju *U borbi protiv zaborava. Odnos prema Holokaustu u Jugoslaviji 1945–1991*. Zaposlen je na Institutu za noviju istoriju Srbije u Beogradu u zvanju naučnog saradnika.

msr Milica MOLJSKI

Muzej žrtava genocida, Beograd
milica.moljski@muzejgenocida.rs
ORCID: 0009-0000-7401-7903

Između politike i kulture sećanja – spomenici posvećeni žrtvama mađarske okupacije

Apstrakt: Prvi masovan zločin u okupiranoj Kraljevini Jugoslaviji dogodio se aprila 1941. godine na teritoriji Bačke koja se nalazila pod mađarskom okupacijom. Prilikom ulaska mađarskih okupacionih trupa aprila 1941. godine život je, prema različitim podacima, izgubilo 2.300 – 3.500 civila, većinski Srba. Januarski pogrom izvršen 1942. godine, poznat kao Racija, postao je drugi masovni zločin u kom je širom Šajkaške, Novog Sada i Starog Bečēja stradalo preko 4.000 ljudi. Dok je 1943. godina proticala bez masovnih zločina, 1944. godina označila je treći talas stradanja deportovanjem jevrejskog stanovništva Bačke u nacističke koncentracione logore. Period nakon Drugog svetskog rata započet je kažnjavanjem ratnih zločinaca, ali i osvetom nad nedužnim mađarskim stanovništvom. Posleratne vlasti priredile su komemoraciju žrtvama 1945. godine, da bi se kasnije o ratnim zverstvima pisalo na osnovu suđenja ratnim zločincima i postavljenih spomen-ploča na kućama narodnih heroja. Ovaj rad predstavlja analizu posleratne politike i kulture sećanja na zločine počinjene nad srpskim, jevrejskim i romskim narodom tokom mađarske okupacije kroz postavljanje spomenika, a zasnovan je na tumačenju listova *Slobodna Vojvodina* i *Dnevnik* i na osnovu relevantne istoriografske literature.

Biografija: Milica Moljski rođena je 2000. godine u Novom Sadu. Diplomirala je 2023. godine na katedri za istoriju na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Master studije završila je naredne godine u istom gradu sa master radom *Zločini mađarskog okupatora u ogledalu lista Slobodna Vojvodina (1942–1952)*. Doktorske studije upisala je 2024. godine u Novom Sadu. Od 2024. godine radi u Muzeju žrtava genocida u Beogradu. Bavi se istraživanjem kulture sećanja na zločine počinjene u Bačkoj tokom Drugog svetskog rata.

msr Nikola DAMLJANOVIĆ

Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu

nikola.damljanovic14@gmail.com

ORCID: 0009-0005-0804-9831

Ekonomski razvoj i nejednakost u Jugoslaviji kroz prizmu Kuznjecove hipoteze

Apstrakt: Sajmon Kuznjec se ubraja među najuticajnije ekonomiste 20. veka, pogotovo u oblasti razvojne ekonomije. Njegova hipoteza o odnosu ekonomskog razvoja i nejednakosti, po njemu nazvana Kuznjecova hipoteza, predstavlja jedan od najčešće korišćenih teorijskih okvira za istraživanje ekonomskog razvoja društava koja prolaze kroz strukturalnu transformaciju. Kao način za izučavanje ekonomskog razvoja kroz odnos ekonomskog blagostanja, meren najčešće kao BDP po glavi stanovnika i ekonomske nejednakosti, Kuznjecova hipoteza nudi relevantne uvide u neke od ključnih procesa koji su obeležili modernu i savremenu istoriju, poput industrijalizacije, urbanizacije i društvene stratifikacije. Ovde će biti iznete različite kritike, problematika i tumačenja Kuznjecovog okvira, tačnije kakvo je stanje i status hipoteze u okviru ekonomske nauke danas. Radi bolje kontekstualizacije skicira se kratka ekonomska istorija socijalističke Jugoslavije sa posebnim osvrtom na karakter privrede, koji se u trenutku njenog nastanka može svrstati u kategoriju država u razvoju. Teži se integrativnom pristupu unutar ekonomske istorije, pa se u skladu sa time rad dotiče tema i problematike opšteg metodološkog i teorijskog karaktera saradnje ekonomije i historiografije. Na kraju, analizira se pogodnost i primenljivost datog pristupa na ekonomsku istoriju socijalističke Jugoslavije, sa svim ekonomskim, političkim i društvenim specifičnostima koje je jugoslovensko društvo posedovalo. Pored adekvatnijeg razumevanja jugoslovenskog razvojnog puta, teži se započinjanju šire debate o primenama i ograničenjima opštih razvojnih teorija na različite istorijske slučajeve.

Biografija: Nikola Damljanović je rođen 15. 2. 1993. godine u Beogradu. Diplomirao je istoriju na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu a master studije je završio na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Master rad je nagrađen za najbolji naučno-istraživački rad iz oblasti ekonomske istorije Balkana za 2020. i 2021. godinu. Na Ekonomskom fakultetu u Beogradu radi doktorsku disertaciju pod mentorstvom prof. dr Mihaila Arandarenka.

msr Milan MILENKOVIĆ

Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd

milanmilenkovic2@gmail.com

ORCID: 0009-0000-0041-8798

Zanatske komore u jugoslovenskoj privredi 1949–1962.

Apstrakt: U radu se analiziraju uloga i značaj zanatskih komora u privrednom životu socijalističke Jugoslavije. U novim uslovima razvoja koji su nastali završetkom Drugog svetskog rata, zanatstvo je predstavljalo specifičnu delatnost u kojoj je privatni sektor funkcionisao uporedo sa državnim i zadružnim sektorom. Sa druge strane, pravni položaj zanatskih komora koje su preživele Drugi svetski rat, tokom prvih posleratnih godina nije bio regulisan novim zakonima, već su na snazi ostali propisi iz perioda Kraljevine Jugoslavije. Uloga komora u socijalističkoj izgradnji zbog toga nije predstavljala samo privredno, već i pravno i ideološko pitanje. Postepeno napuštanje sovjetskog modela ubrzalo je proces osnivanja komora prema novim propisima, čime se komorski sistem usklađivao sa socijalističkim zakonodavstvom. Osnovni zadatak zanatskih komora bilo je unapređenje zanatske proizvodnje i usavršavanje kadrova u zanatstvu. Ovim istraživanjem obuhvaćen je period granskih komora tokom kojeg su komore bile podeljene po privrednim delatnostima, počevši od 1949. kada je na snagu stupio prvi zakon koji je predviđao formiranje zanatskih komora u socijalističkoj privredi, pa do 1962. godine kada je komorski sistem reorganizovan. Istraživanje se najvećim delom zasniva na neobjavljenoj građi Arhiva Jugoslavije i Državnog arhiva Srbije, kao i na relevantnoj literaturi.

Biografija: Milan Milenković je rođen 24. 5. 2000. godine. U rodnom Leskovcu je završio Ekonomsku školu, nakon čega je upisao Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu. Na Katedri za istoriju Jugoslavije je 2024. odbranio master rad pod naslovom *Leskovac 1948–1955: Društvene i ekonomske prilike*, pod mentorstvom prof. dr Aleksandra Životića. Trenutno je student prve godine doktorskih akademskih studija istorije. Angažovan je u Institutu za noviju istoriju Srbije kao stipendista Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija. Njegova interesovanja vezana su za jugoslovensko-grčke odnose, ekonomsku istoriju Jugoslavije i istoriju Leskovca.

msr Petar MILIJIĆ

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

milijicpetar@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4231-0344

Jugoslovenska spoljna trgovina 1962–1987

Apstrakt: Rad predstavlja kvantitativnu analizu jugoslovenske spoljne trgovine od 1962. do 1987. godine, koristeći bazu podataka UN Komtrejd. Za potrebe analize su proizvodi klasifikovani u pet grupa prema dodatnoj vrednosti koristeći Lal-ovu klasifikaciju (2000), a zemlje su grupisane u tri klastera uz objašnjenje izbora. Serija vizualizacija prikazuje hijerarhijsku dekompoziciju izvoza i uvoza prema dodatnoj vrednosti za svaki od tri klastera i detaljnije po detaljnijim grupama proizvoda i po pojedinačnim zemljama, kako bi se utvrdio strukturni položaj SFRJ u svetskoj ekonomiji i njegova evolucija. Deficit u trgovini sa Zapadnom Evropom finansiran je suficitom ostvarenim sa Istočnom Evropom. To čini razvojni model Jugoslavije kvazi izvozno-orijentisanom industrijalizacijom, koja se prvenstveno napajala na tržištu Sovjetskog Saveza. Konačno, stagnacija osamdesetih godina i problem duga razmatraju se kao posledica pada izvoza u Istočnu Evropu, u kontekstu globalne ekonomske krize i protekcionizma te decenije. Ova teza je potkrepljena uporednom analizom različitih izvoznih sudbina inače sličnih razvojnih modela Jugoslavije, Brazila i Južne Koreje.

Biografija: Petar Milijić (1991) je doktorand na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Osnovne studije istorije i uporedne književnosti završio je u Ljubljani; master istorije u Ljubljani, smer moderna (novija) istorija; master istorije na CEU u Beču, program uporedna istorija. Studentske razmene na master nivou: Univerzitet u Varšavi, Univerzitet Humbolt u Berlinu. Letnje škole u Lajpcigu (o digitalnoj humanistici), Moskvi (o socioekonomskoj nejednakosti na HSE Moskva, organizuje Univerzitet iz Čikaga), takođe više seminara ISHA, međunarodnog saveza studenata istorije. Objavio je 3 rada, glavni iz nejednakosti u slovenačkoj *Teorija in praksa* i kratko uređivačko iskustvo jednog heterodoksnog ekonomskog časopisa.

dr Nemanja MITROVIĆ

Institut za savremenu istoriju, Beograd

nemanja.mitrovic@isi.ac.rs

ORCID: 0000-0002-7322-0691

Unutrašnji, bilateralni i multilateralni izazovi finansiranja izgradnje HEPS „Đerdap 1”

Apstrakt: Izgradnja hidroenergetskog i plovidbenog sistema u sektoru Đerdapske klisure (1964–1972) bila je grandiozni poduhvat Jugoslavije i Rumunije, ali i veliki finansijski izazov. U procenjenoj vrednosti investicija (oko 400 miliona dolara), Jugoslavija i Rumunija su trebale podjednako da učestvuju, međutim, vrednost radova nije bila jednaka na levoj i desnoj obali. Unutrašnji problemi Jugoslavije, uvećani privrednom reformom i decentralizacijom, doveli su do poteškoća u obezbeđivanju sredstava i redovnosti isplate potraživanja. Na multilateralnom nivou, finansijske poteškoće su proizašle iz neslaganja podunavskih zemalja oko visine doprinosa za plovidbeni deo sistema. Iako je projekat smatran ključnim za poboljšanje plovidbe kroz Đerdapsku klisuru, pregovori su bili dugotrajni, a pojedine zemlje, poput Bugarske, imale su dodatne razloge za protivljenje. Na kraju, zajednički interes je doveo do kompromisnog rešenja. Cilj rada je da na osnovu arhivske građe, literature i periodike, analizira političke i ekonomske aspekte složene finansijske konstrukcije ovog ambicioznog projekta.

Biografija: Diplomirao je i masterirao istoriju na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Za master rad o susretima Tita i Čaušeskua tokom 1969. i 1970. dobio je nagradu „Dr Ljubomir Ljuba Petrović” 2019. godine. Doktorirao je 2023. temom „Jugoslovensko-rumunski odnosi 1954–1968”. Dobitnik je nagrade „Gavrilo Princip”, koja se dodeljuje za najbolji rad mladih autora iz oblasti srpske nacionalne istorije. Zaposlen je u Institutu za savremenu istoriju, urednik je časopisa *KSIO* i sekretar Društva istoričara Srbije. Autor je dve monografije: *Tito–Čaušesku: godine zbližavanja* i *Decenija iskušenja*. Bavi se istorijom jugoslovensko-rumunskih odnosa, leskovačkog kraja i istorijom sporta.

msr Andrija JOVANOVIĆ

Institut za evropske studije, Beograd

andrjkov@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9756-1100

Privredni procesi u Jugoslaviji: studija slučaja izgradnje Jugoslovenskog naftovoda (1974–1979)

Apstrakt: Posleratnim privrednim razvojem Jugoslavija dostiže nivo srednje razvijene industrijske države. Takav razvoj zahtevao je određeni nivo proizvodnje i potrošnje energije, koji se isprva zasnivao na domaćem uglju. Ipak dalji razvoj zahtevao je supstituciju uglja kvalitetnijim vidovima energije, koja domaća privreda nije bila u stanju da obezbedi. Otvaranje privrede tokom 1960-ih i jeftina uvozna nafta omogućili su brzu supstituciju, što je otvorilo prostor za dalju modernizaciju, ali je sa druge strane stvorilo i zavisnost privrede od uvoza energije. Posledice zavisnosti osetiče se krajem 1973. godine usled energetske krize i višestrukog povećanja cene nafte. Prva reakcija jugoslovenskog rukovodstva bila je usvajanje Rezolucije o dugoročnoj politici razvoja energetike od 1985. godine, koja je predviđala i razvoj ekonomski najpovoljnijih oblika transporta energije, čime je ideja o izgradnji naftovoda od jadranske obale dobila političku i zakonsku potporu. Jugoslovenski naftovod predstavlja projekat od jugoslovenskog i međunarodnog značaja i jedno je od najvećih dostignuća jugoslovenske privrede. Cilj istraživanja je da se na osnovu analize izgradnje naftovoda u periodu od 1974. do 1979. godine sagledaju procesi koji su se odvijali u jugoslovenskoj privredi, a koji kulminiraju početkom 80-ih, u vidu krize spoljnog duga i hroničnog deficita platnog bilansa. Proces koji će biti analizirani su dezintegracija privrede, problem predimenzioniranih industrijskih kapaciteta, pitanje inostranog zaduživanja, stvaranja uvozne zavisnosti i konačno početak programa štednje i racionalizacije potrošnje energije.

Biografija: Andrija Jovanović rođen je u Kruševcu 1996. godine. Osnovne i master studije završio je na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Od 2020. godine student je doktorskih studija na istom fakultetu. Tema njegove doktorske disertacije je *Sovjetsko-jugoslovenski odnosi u oblasti energetike: 1970–1985: Primer nafte i gasa*. Zaposlen je na Institutu za evropske studije u zvanju istraživača pripravnika.

msr Dimitrije MATIĆ

Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd

dikamatic@gmail.com

ORCID: 0009-0002-6473-5666

Jugoslavija i proširenje Evropske ekonomske zajednice tokom 1980-ih godina

Apstrakt: Glavna tema rada biće analiza jugoslovenske percepcije proširenja EEZ do kojeg je došlo tokom 1980-ih godina uklanjanjem Grčke (1981) i Španije i Portugala (1986). Svrgavanjem autoritarnih režima u Portugalu i Grčkoj 1974. i smrću španskog šefa države generala Fransiska Franka 1975. otpočeo je globalni proces koji je Semjuel Hantington nazvao *treći talas demokratizacije*. Demokratske tranzicije su ove zemlje dovele do ponovnog približavanja svojim geopolitičkim saveznicima na Zapadu, prvenstveno onih u Evropskoj ekonomskoj zajednici (EEZ). U tom periodu u odnosima između SFRJ i EEZ dominirale su ekonomske teme, te se u Beogradu na proširivanje Evropske zajednice gledalo prvenstveno iz te perspektive. Odnosi između Brisela i Beograda poboljšani su potpisivanjem Beogradske deklaracije 1976. i Sporazuma o saradnji 1980. godine, ali problemi su i dalje postojali. Stoga će u fokusu ovog rada biti proučavanje konkretnih posledica (političkih i ekonomskih) uklanjanja ove tri zemlje u EEZ na odnose sa SFRJ, dok će u tekstu biti reči i o tome kakvu novu dinamiku su ove države unele u znatno šire aspekte odnosa Beograda i Brisela.

Biografija: Dimitrije Matić je student doktorskih studija istorije na Filozofskom fakultetu u Beogradu i istraživač saradnik u Institutu za noviju istoriju Srbije. Teme njegovog istraživanja su savremena srpska i španska istorija, kultura sećanja, diplomatska istorija, Španski građanski rat i Drugi svetski rat u Jugoslaviji. Objavio je jednu knjigu i nekoliko naučnih članaka na srpskom i engleskom jeziku na temu istorije diplomatije SFRJ i politike sećanja u Srbiji i Španiji na prelazu iz XX u XXI vek.

dr Boris MOSKOVIĆ

Institut za povijest Filozofskog fakulteta Karlovog Sveučilišta, Prag

boris.moskovic@seznam.cz

ORCID: 0000-0002-3013-3299

Kako bez Tita? Pretpostavke i osnovne karakteristike post-titoizma u ranim 1980-im

Apstrakt: Smrću Josipa Broza Tita u svibnju 1980. godine socijalistička Jugoslavija je izgubila ne samo svog „oca utemeljitelja”, nego i jedinog neprikosnovenog vođu u njenoj dosadašnjoj povijesti. Iako su već godinama trajale spekulacije oko toga što će biti sa višenacionalnom državom u periodu „poslije Tita”, tijekom njegove dugomjesečne bolesti, pa i nakon njegove smrti, se činilo da je kolektivno rukovodstvo ipak uspjelo sačuvati sve tekovine „jugoslavenske revolucije” i tako osigurati miran i stabilan prijelaz u sasvim novu povijesnu etapu. Međutim, Titovi nasljednici su već uskoro bili suočeni sa mnogim krupnim pitanjima i ozbiljnim izazovima, kao što su bili ekonomska kriza, nemiri na Kosovu ili jačanje „antisamoupravnih” tendencija u društvu, za čija rješenja su im nedostajala ne samo potrebna iskustva, nego i realne mogućnosti za efektivnije djelovanje. Iako su tadašnji jugoslavenski predstavnici naknadno često prezentirani kao neupadljivi, prosječni ili čak nesposobni političari, na osnovu analize dosad neupotrebene, uglavnom arhivske građe, ipak treba mnogo objektivnije i nepristrasnije sagledati njihov tadašnji položaj, način razmišljanja, ciljeve, kao i ideale. Svi ti aspekti su bez obzira na naša današnja shvatanja o razdoblju kasnog socijalizma u Jugoslaviji važni, pa čak i neophodni za bolje razumijevanje političkih prilika u kojima su se nalazili pripadnici najviše savezne elite u Beogradu.

Biografija: Boris Mosković je rođen 1990. godine u Vlasenici (BiH). Radi kao naučni istraživač u Masarykovom institutu i Arhivu Akademije znanosti Češke republike i istovremeno je asistent-lektor na Filozofskom fakultetu Karlovog Sveučilišta u Pragu. Bavi se temama iz suvremene povijesti, prije svega poviješću Jugoslavije, Čehoslovačke kao i međunarodnog komunizma u periodu nakon 1945. godine.

msr Kaja MUJDRICA

Filozofski fakultet Univerziteta u Mariboru

kaja.mujdrica1@um.si

ORCID: 0009-0006-0634-595X

Slovenija u zabeleškama francuskih diplomata: odnos prema jugoslovenskom ideološko-političkom sistemu nakon Titove smrti

Apstrakt: Rad se, na osnovu analize u najvećoj meri za naučne svrhe još neobrađene arhivske građe koju čuvaju francuski diplomatski arhivi u Nantu i La Kurnevu, kao i relevantne naučne literature, bavi pogledom francuske diplomatije na političke i društvene procese u Sloveniji tokom osamdesetih godina 20. veka. U središtu je perspektiva Francuske kao „treće strane” – države koja nije bila neposredno uključena u unutrašnjepolitičke procese Jugoslavije, ali ih je, kao jedna od vodećih evropskih sila i zagovornica demokratije, naročito nakon smrti Josipa Broza Tita, pratila s posebnom pažnjom. Poseban akcenat biće stavljen na pitanje da li su francuski diplomati te procese razumeli kao rane znake težnji ka osamostaljenju, kao zahteve za većom autonomijom unutar jugoslovenskog okvira ili, pak, kao pojave bez većeg političkog značaja. U skladu s tim, rad će ispitivati da li su francuski diplomati Sloveniju posredno doživljavali kao potencijalni faktor destabilizacije federacije ili kao mogući model za njenu reformu.

Biografija: Asist. Kaja Mujdrica (rođena 1998. u Murskoj Soboti), mag. prof. pedagogije i mag. prof. istorije, doktorantkinja je i mlada istraživačica na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Mariboru. Pod mentorstvom red. prof. dr. Gorazda Bajca bavi se istraživanjem nacionalnog pitanja Jugoslavije tokom osamdesetih godina, s posebnim naglaskom na perspektivu Francuske. Trenutno učestvuje u istraživačkom programu *Slovenska identiteta in kulturna zavest v jezikovno in etnično stičnih prostorih v preteklosti in sedanjosti* (P6-0372) i projektu *AID HCH – Presežek pri razvoju humanistike in kulturne dediščine z umetno inteligenco* (J7-60128), koje finansira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

msr Miloš JOVANOVIĆ

Institut za savremenu istoriju, Beograd

milosjovanovic2601@gmail.com

ORCID: 0009-0008-5883-3511

Koncept jugoslovenske države u predizbornoj kampanji za prve višestranačke izbore u Republici Srbiji 1990. godine

Apstrakt: Krajem 1989. i početkom 1990. godine u političkom životu Socijalističke Republike Srbije pojavio se veći broj novih političkih stranaka. Pripremajući se za prve višestranačke izbore tokom 1990. godine, kako u Srbiji, tako i u ostalim jugoslovenskim republikama, sve novoformirane političke stranke susrele su se sa pitanjem opstanka savezne države. Shodno tome, odnos političkih stranaka prema postepenoj destabilizaciji SFRJ i statusu Srbije, kao najveće federalne jedinice, predstavljao je značajan segment izbornog procesa 1990. godine. Rad ima za cilj da, na osnovu arhivske građe, dostupne istoriografske i memoarske literature, kao i štampe, objasni u kojoj meri je pitanje modela savezne države bilo prisutno u predizbornoj kampanji u Srbiji 1990. godine i koliko je ono uticalo na krajnji ishod prvih višestranačkih izbora. Osim toga, analizom programa i različitih platformi relevantnih političkih činilaca, u radu će biti predstavljene njihove ideološke pozicije i utvrdiće se koliko su one imale uticaj na njihov odnos prema opstanku zajedničke države.

Biografija: Miloš Jovanović je rođen 2000. godine u Kragujevcu. Osnovnu i srednju školu završio je u mestu rođenja posle čega je 2018. godine započeo studije istorije na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Osnovne studije je završio 2022, a master tezu odbranio 2023. godine na temu *Uvođenje višepartijskog sistema u Republici Srbiji 1990. godine*. Doktorske studije pod mentorstvom prof. dr Aleksandra Životića upisao je 2023. godine na istom fakultetu. U prvoj polovini 2024. bio je na stručnom osposobljavanju u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Beogradu, da bi od maja iste godine bio angažovan kao stipendista Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija na Institutu za savremenu istoriju gde je izabran u zvanje istraživač-pripravnik. Njegova primarna naučna interesovanja su usmerena ka istraživanju početka partijskog pluralizma na prostoru bivših jugoslovenskih republika u vreme dezintegracije SFR Jugoslavije.

msr Milan BOGOSAVLJEVIĆ

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

milan.bogosavljevic.1997@gmail.com

ORCID: 0009-0006-0682-2744

Jugoslovenska narodna armija (1989–1992) – nestanak Armije i države

Apstrakt: Jugoslovenska narodna armija je nakon smrti doživotnog predsednika Jugoslavije Josipa Broza Tita umesto jednog dobila kolektivnog vrhovnog komandanta. Za vojno, ali i političko rukovodstvo, to je bila nova situacija. Armija je u drugoj polovini 1980-ih godina započela sveobuhvatnu reorganizaciju jedinica poznatu kao *Plan Jedinstvo*. Paralelno sa tim procesom ona se suočavala sa nizom problema na unutrašnjem planu, demonstracije na Kosovu i Metohiji 1989. godine, težnje slovenačkog i hrvatskog rukovodstva za odvajanjem tih republika iz Jugoslavije, martovske demonstracije u Beogradu 1991. godine. U radu se na osnovu dostupnih objavljenih arhivskih izvora, štampe i odgovarajuće historiografske i memoarsko-dnevničke literature, daje pregled reorganizacije Armije i njenih najznačajnijih ratnih dejstva tokom rata u Sloveniji, Hrvatskoj kao i njena uloga na početku rata u Bosni i Hercegovini u proleće 1992. godine. Pored ratnih dejstava u radu se prikazuje proces povlačenja JNA iz republika koje su težile nezavisnosti, što je dovelo do nove i poslednje reorganizacije JNA na početku 1992. godine. Zvanično JNA je prestala da postoji 20. maja 1992. godine kada su njene jedinice na teritoriji novoformirane Savezne Republike Jugoslavije preimenovane u Vojsku Jugoslavije.

Biografija: Milan Bogosavljević je rođen u Užicu 1997. godine. Osnovnu i srednju školu završio je u rodnom gradu. Osnovne i master studije (tema: *Vrhovni savet odbrane Savezne Republike Jugoslavije od 1992. do 1995. godine*) završio je na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Doktorske studije pod mentorstvom prof. dr Aleksandra Životića upisao je 2024. godine. Oblasti njegovog interesovanja su sukobi na jugoslovenskom prostoru u periodu od 1991. do 1999. godine i nacionalna vojna istorija 20. veka.

msr Luka VRLJIĆ

Osnovna škola Malešnica, Zagreb

lukavrljic.skola@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6814-8923

Prikaz postjugoslavenskog prostora u hrvatskim udženicima za osnovnu školu (1991–2025)

Apstrakt: Od 1991. do 2025. godine provedeno je nekoliko reformi osnovnoškolskoga plana i programa čije su se promjene izrazito odrazile na nastavu povijesti, te na materijale koji se u njoj koriste. Ujedno, sa svakom reformom osnovnoškolske nastave najviše se u javnoj polemici pridalo sadržajima koji se odnose na suvremenu povijest. Sa svakom reformom došlo je do jače promjene prikaza postjugoslavenskoga prostora koji obuhvaća prostore država nekadašnje SFRJ. Cilj ovoga rada je prikazati kako su prikazane bivše države SFRJ-a, te odnosi između njih od kraja 1980-ih godina do danas. Temeljem analize službenih udžbenika prikazat će se koji se pojmovi pridodaju odabranim susjedima te na koji način su prikazani. Zašto je kod nekih naglašena europska integracija, a kod drugih država nije. Naglasak će se staviti na stvaranje predodžbe o državama jezgre i periferije, uzrocima gospodarskih razlika, ali i pojednostavljenog prikaza budućeg razvoja tih država. Analizirat će se je li naglasak stavljen na sličnostima između država, ili na odabranim temama koje odražavaju društveno-kulturološke razlike između država. Također, jedna od tema rada je količina sadržaja koja se pridaje susjednim državama, te zašto je došlo do kontinuiranog pada sadržaja o susjednim državama i zajedničkim temama. Načini na koje su predstavljene bivše države SFRJ ukazuje na otvoreno pitanje o učeničkom poimanju šireg područja, te pitanju identiteta i kolektivnog pamćenja koje proizlazi iz navedenih narativa.

Biografija: Luka Vrljić rođen je u Zagrebu 1995. godine. Magistrirao je na integriranom studiju geografije i povijesti na tematici prikaza starovjekovnih Hebreja tijekom 19. i 20. stoljeća. Trenutno radi kao učitelj povijesti i geografije u Osnovnoj školi Malešnica, te pohađa poslijediplomski studij moderne i suvremene povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Teme njegovog istraživanja su metodika nastave povijesti, historijska antropologija i prostorni obrat.

Izdavač:
Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd

Za izdavača:
dr Vladan Jovanović, direktor Instituta za noviju istoriju Srbije

Korice:
Sanja Polovina

Priprema za štampu:
Nebojša Stambolija

Štampa:
Belpak, Beograd

ISBN 978-86-7005-207-9

Tiraž: 100

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316.42(497.1)"19"(048)

323(497.1)"19"(048)

94(497.1)"19"(048)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп „Историја Југославије: перспективе младих истраживача са постјугословенског простора 2“ (2025 ; Београд)

Knjiga apstrakata : program naučnog skupa i knjiga apstrakata / Međunarodni naučni skup „Istorija Jugoslavije: perspektive mladih istraživača sa postjugoslovenskog prostora 2“ Beograd, 1-4 oktobar 2025., ;[urednik Ognjen Tomić]. - Beograd : Institut za noviju istoriju Srbije, 2025 (Beograd : Belpak). - 40 str. ; 21 cm

Tiraž 100.

ISBN 978-86-7005-207-9

a) Југославија -- Друштвене прилике -- 20в -- Апстракти
б) Југославија -- Политичке прилике -- 20в -- Апстракти

COBISS.SR-ID 175890953

POST.YU.M.I

WWW.INISBGD.CO.RS